

W Piątek

N^{ro.} 76.

6. Lipca 1821.

W. L. Schöcher

Wiadomości zagraniczne.

Portugaliia Brazylia i Algarbiia.

Z *Lizbony d. 30. Maia.* — Kara za nadużycie wolności prassy iest w sposobie następującym ustanowiona; bezpośrednie poduszczanie Ludu do buntu; pociąga za sobą utratę wszystkich urzędów i godności, pięcioletnie więzienie i karę pieniężną naywięcey 600,000 reisów.

Występli przeciwko religii karane są iednorocznem więzieniem i karą pieniężną 50,000 reisów, wykroczenia przeciwko dobrym obyczajom karą pieniężną od 5000 do 50,000 reisów a w niedostatku majątku więzieniem od dni 10 do 3 miesięcy. Za osobiste obrazy, wzburzenie nienawiści i potwarze naznaczona iest kara więzienia od dni 20. do roku, miesięcy ośmiu i pieniężna od 10,000 do 300,000 reisów.

Hiszpania.

Merino naciągnął na d. 4. z. m. do Roa nad rzeką Duero, rozbroił tamże gwardyę narodową konną i zabrał wszystkie konie. Za nadejściem nocy wyruszył do Valdeate. Merino niepokoił woysko Empecinada, przez dni ośm dzień i noc, w d. 6. z. m. batalion lekkiey piechoty Katalońskiej i pułk iazdy Principe, nderzyli na 72 ludzi iazdy Merino we wsi Barrios pod Sepulveda. Minister Woyny doniósł Stanom na d. 7. urzędownie, że Merino stracił w tey potyczce 5 ranionych, 15 zabitych siedmiu w niewolę wziętych i 29 koni.

List prywatny z Witoryi z d. 7. Czerwca zawiera: »Powszechnie panuie tu pograżenie. Onegday powieszszono tu Proboszcza Zalduendo i Adwokata Luzuriagę, szubienica stoi do nastąpić mającego stracenia Mateo Luzuriagi (krewnego Adwokata) które natychmiast nastąpi skoro wyrok, zostanie potwierdzony. Notaryiasz Axpanena skazany iest na lat sześć do domu poprawy z powodu zasad antykonstytucyynnych.

List z Madrytu z d. 3. Czerwca (umieszczony w Dzienniku rozpraw) zawiera: »Zapewniają, że Rząd wydał rozkazy Jeneralnemu Kapitanowi i Naczelnikowi politycznemu Walencyi, aby mieli na pogotowiu siłę zbroyną do wspierania środków mających bydź przedsięwziętymi przez sąd *audiencia territorial*, który rozpoznać ma w drodze appellacyi wyrok śmierci sąda pierwszey instancyi zapadły przeciwko Jeneralowi Elio. Dodaią, że kilka kompanii granadyerów prowincjonalnych, którzy się zbrali w Alcala, otrzymali rozkaz wyruszenia spiesznie do Walencyi, chociaż tamże iest już liczna załoga. Względem tych środków panują różne domniemania. Niektórzy sądzą, że *audiencia territorial* nie potwierdzi zapadłego przeciwko Jeneralowi Elio wyroku; w tym razie przedsięwzięte środki, byłyby użyte w ten czas do usmierzenia buntu pospółstwa rozdrażnionego mocno przez chciwych krwi rewolucyonistów przeciwko Elio. Gdy Jeneralowi Elio ogłoszono wyrok śmierci, odpowiedział oziębłe: »Sądziłem, że pożyję ieszcze lat piętnaście; zdaie się atoli, iż, się omyliłem.« Okoliczność, że niedawno z rozkazu rządu złożono z urzędu wszystkich sędziów *audiencyi territorial* oprócz dwóch obwinionych o antykonstytucyynne zasady, zdaie się Jeneralowi Elio mało czynić nadziei.«

Wielka Brytania i Irlandyia.

W Irlandyi trwają wciąż rozruchy. Gazeta: Patriota Dubliński zawiera, że Hrabstwo Króla (*Kings County*) wyjąwszy kilka Baronostw, ogłoszone zostało przez tajną radę za będące w powstaniu, i z tąd wymagają nadzwyczajnego urzędzenia policyi, do czego już mają bydź przedsięwzięte przygotowania.

Francyia.

Na posiedzeniu z d. 5. z. m. przyjęto pierwszy i drugi artykuł projektu prawa do budżetu względem wydatków, mianowicie, zezwolono na wydatek summy za rok 1821, i na masę długów ustalonych.

Budżet skarbowy był długo powodem do burzliwych scen w Izbie Deputowanych, nie dla tego, aby poczynić mało znaczące oszczędzenia, których nikt wyraźnie nieżądał, lecz, ponieważ opozycya dawno już wszystkich używała sposobów, by pod pozorem rozpoznania potrzeby lub stosownego użycia wyznaczonych pieniędzy, pociągnąć przed swój sąd ieden po drugim każdy wydział Państwa i wystawić wszystkie odnogi publicznego zarządu w najgorszym świetle. Wojna ta bardzo obojętna dla gospodarstwa i skarbu, lecz tem znaczniejsza z innych względów, popieraną jest mocno od pierwszych dni zeszłego miesiąca i wszystkie dzienniki Francuzkie napełnione się bulletynami stożonych już bitew.

Po oślawionym manifestie powstania, którego przełożenie wziął na siebie Jenerał Lafayette, wyszczególnili się naybardziej P. Girardin wnioskiem przeciwko Prezydentowi Ministeryum, którego miejsce chciał mieć zniesione jako przeciwną konstytucyi i niepotrzebne, i P. Etienne obroną wniosku o oddalenie Podsekretarza w wydziale sprawiedliwości. Wniosek P. Girardina przyjęty od większości częstem okazaniem słusznym niechęci nie został uznany ani godny druku ani odpowiedzi. Przeciwnie Minister sprawiedliwości użył całej swej iędrnej wymowy przeciwko uczynom i epigrammatom P. Etienne i między innymi wyrzucił surowo iemu i jego przyaciołom »iż nietylko ogłaszają z trybuny zasady anarchiczne, lecz takowych starają się użyć przy każdej sposobności.« Zarzut ten dał powód do walki i iak się zdawało szło o śmierć lub życie, atoli po wielu wzajemnych obelgach skończyła się z haniebną klęską stronnictwa liberalnego. Minister nie chciał aż do ostatnia chwili niczego cofnąć ze swojej skargi, i ieszcze takową poparł, oświadczywszy w końcu rozpraw stosownie do swoich dawniejszych twierdzeń: »że powstanie Ludu przeszłego lata, zasłę podczas rozpraw nad prawem wyborowem, podniecane, wspierane i bronione było przez mowców opozycyi w Izbie Deputowanych.« — Równie na wszystkie wnioski strony lewicy: »W ięc iesteśmy anarchistami, buntownikami Ludu, przysiężonymi?« — odpowiedziano — ze strony prawej glosno i zrozumiale: »Tak! tak! w rzeczy samej;« — a ponieważ się tym sposobem zupełnie zgodzono, przeto bez dalszego rezultatu przystąpiono do innego rozdziału.

Monitor wystawia zupełny obraz wszystkich tych scen, które nietylko oznaczają dosyć dokładnie stan stronnictw w Izbie, lecz podają

także obfitą materią do uwag wyższego rodzaju. Miejsce i czas niedozwalaia nam donieść o tem obszerniej; atoli rozprawy, dotyczące się spraw zewnętrznych, niepowinny byđ zapomniane. P. Bignon w mowie swój obemyłającej złośliwe obwinienia i przykre zbytecznie osobistosci, powstał na zarząd tego wydziału tak względem wyboru dyplomatycznych onego narzędzi, iakoteż zachowywanego systematu politycznego, tak dalece, że mowa ta po krótnem usiłowaniu Prezydenta, aby ją wstrzymać, takie wsparła zamieszanie, że mowca za nim onę skończył musiał opuścić trybunę. Poczem Minister spraw zewnętrznych bronił z godnością środków Rządu, tak co się dotyczy osob i iak i zasady i odpowiedział, mianowicie na krytykę systematu zachowywanego przez Francyję podczas ostatniego kongressu, następującem oświadczeniem, nader zaszczytnem dla gabinetu Francuzkiego: »Ministerstwo spraw zewnętrznych powinno zdać moralną sprawę z zasad, podług których postępowało. W tej mierze niepotrzebuje tylko kilku słów. Rząd Królewski chce ustalenia tego wszystkiego co istnieje w Europie. Szanuje on każdą posiadłość i istnienie uznanych rządów. Zład odrzuca on ze wzgardą zasadę powstania, które pewne stronnictwo nieustannie wzywa iako prawnego zdania, które nawet starają się usprawiedliwić polityką przeszłych czasów i postępowaniem dawniej biegłych i w historii sławnych polityków.*) Mości Panowie, politycy czynili to, co sądzili byđ za potrzebne w okolicznościach, w których żyli; zasady ich odpowiadały potrzebom ich czasów, atoli maxymy te nie stosują się zupełnie do naszych. Towarzystwo w całej swej obiętości nauczyło się ze smutnego doświadczenia, iż za pewne fakta i uchwały każdego ze swoich członków, i za skutki tychże razem iest odpowiedzialne. Wie ono, że obalenie iednego Państwa, pociągnąć musi za sobą upadek wielu innych. W istocie wielka iest różnica między uznaniem tej prawdy i roszczeniem do rzeczywistego mieszania się do spraw Państw obcych. Atoli zasady obiawione przez Mocarstwa względem tego punktu nie są dwoyznaczne, a uczynione im zarzuty zupełnie niesprawiedliwe. Niemniej są stałe zazady Rządu Francuzkiego; i iak dalece przy takiej sposobności mam mówić o sobie, oświadczam, iż głębokie poważanie ku wszystkim istniejącym ustawom i

*) P. Bignon przywiódł przykład Kardynała Richelieu i jego (nawet i w owych czasach) nie chwalebnych współdziałań podczas rozruchów i zamieszek w Państwach zagranicznych.

Rządowi, stawia mi to niepokonane przekonanie, że nie masz gorszych nieprzyjaciół Ludów i ludzkości, iak owi, którzy wspierają rewolucyjną, pragną uroioney doskonałości towarzyskiej, podają igraszce dobro terażnieyszości, dla ubiegania się o przyszłość, którey nie mogą wyrachować, i miasto szczęśliwości — którą mają Narody — nie przynoszą nic dla nich nad zniszczenie i nędzę.»

»Ministrowie Królewscy nie mogli, iakby sobie był życzył mowca, któremu odpowiadam, bydz za politycznymi odmianami, ieszcze swiężemi w naszej pamięci, i nie ma potrzeby w tey mierze bliższego wyłożenia.»

»Muszę powtorzyć co już pierwey oświadczyłem. Rząd Królewski czynił wszystko w tym czasie, ile mógł dla utrzymania pokoju w Europie i nie zaniedbał nic co do tego zamiaru doprowadzić mogło; nie dopuścił się on żadney słabości, iakaby chciano chętnie zarzucić; lecz nie chciał nigdy — wspierać rozruchów. Zasady tego nie odmięnia się nigdy w tey mierze, i jeżeli zarzut ten służyć ma Agentom dyplomatycznym, którzy ze strony Francji byli obecni na kongresie w Opawie i Laybachu, więc, takowy równie ze mną przyjął dobrowolnie na siebie.»

P r u s s y .

Powszechna gazeta Stanu Pruska z d. 19. z. m. zawiera następujący powszechny Stan poboru i wydatków na zwyczajne potrzeby Państwa w roku 1821:

P o b ó r : Talary.

1) Z zarządu dobr i lasów, po odciagnieniu ilości należącej się dla dóbr koronnych fidei kommissów	5,604,650
2) Z sprzedaży dóbr, dla szybkiego umorzenia długów krajowych	1,000,000
3) Z zarządu kopalni, hut, soli i fabryki porcelanowej w Berlinie	572,000
4) Z zarządu poczty	800,000
5) — — loteryi	507,800
6) — — monopolium soli	3,800,000
7) — — zarządu podatków i danin:	
a) z podatku gruntowego, posługi i innych do tego należących podatków	9,326,000
b) z podatku klasyczn.	6,321,850
c) z podatku zarobków.	1,600,000
d) z podatku konsumpcyjnego od przedmiotów krajowych i zagranicznych, z cla od żeglugi i innych danin institutów związkowych razem	15,280,000

e) z myta od drog kunsztownych	420,000	Talary.
f) ze stęplów	2,910,000	35,857,850
8) Z innych szczególnych tytułów i nadzwyczajnych poborów	1,857,700	
Summa poboru	50,000,000	

W y d a t e k :

1) Dla gabinetu tajnego i biura Kancelerza Państwa, Ministeryum Stanu, dla Kommissyi Jeneralney orderów, biura statystycznego, Archiwum Państwa, Sekretaryatu Stanu, Kontrolli Jeneralney i Wyższej Izby Obrachunkowej	330,550
2) Dla Ministerstwa Spraw Zewnętrznych i Poselstw	600,000
3) Dla Ministerstwa Spraw Duchownych, Oświecenia i Medycyny	2,000,000
4) Dla Ministerstwa Sprawiedliwości, oprócz tax sądowych	1,720,000
5) Dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Policyi i Żandarmeryi krajowej	2,300,300
6) Dla Ministerstwa przemysłu i handlu 1,154,000) temuz: na utrzymanie dróg kunsztownych 420,000)	1,574,000
Oprócz szczególnych poborów, opłacanych w niektórych częściach kraiu na utrzymanie dróg.	
(7) Dla Ministerstwa Woyny, na wielki dom sierót woyskowych w Potsdamie i do Kassy wdowicy Oficerów	22,804,300
8) Dla Ministerstwa Skarbu, i dla centralnego zarządu	272,100
9) Dla Ministerstwa Skarbu włącznie z prowizyami długów Stanu prowincyjnemi, przekazaneni teraz głównemu zarządowi tychże długów i na cząstkowe onych umorzenie	1,159,730
10) Dla nowego zarządu długów Stanu, stosownie do ogłoszonego etatu 17. Stycznia 1820. (zbiór praw Nro. 577.) dla umorzenia i opłacenia procentów	10,143,026
11) Na kompetencyie, pensyie płace tymczasowie nieumieszczonych i dodatki do pensyi	2,700,000
12) Dla Nad Prezydentów, Rządów Konsystorzów i Kollegiów leharckich	2,500,000

- 13) Na główne i kraiove stada . . . 160,000
 14) Na zaspokojenie braku przy po-
 borach, nadzwyczajne wyplaty i
 ulepszenia kraiove 1,766,000

Summa wydatków . . . 50,000,000

W Berlinie d. 7. Czerwca 1821.

»Fryderyk Wilhelm,«

»C. Xiążę Hardenberg.«

Multany i Wołoszczyzna.

Dostrzegacz Austriacki z d. 26. Czerwca zawiera: »Podług wiadomości pewnych z Hermanstadu z d. 16. z. m. odebrana tamże wiadomość o nadejściu Turków w górę rzeki Szyl i Alta, którzy w obu tych kierunkach tam ku Tyrgoszyl, tu ku Rymnikowi w znaczny zbliżali się. Udzielający tej wiadomości był naoczny świadkiem zaszczyt pod Dragaszany potyczki, która skończyła się klęską powstańców. Ci, chociaż przewyższali Turków w liczbie, widząc ginących kilku z swoich Pandurów uciekali, a zapalwszy wieś, gdzie się spotkali, cofnęli się ku Rymnikowi, miasto to za zbliżeniem się wojska Tureckiego doznać może podobnego losu. Wojsko Tureckie nie tylko w Krajowy, gdzie obrat siedzibę swoją Kajmakan Janko Samurhas zachowuje nierównie lepszą karność, niż Grecy, ale wszędzie, gdzie nadejście; ztąd powiększej części powracają już potroche włóścianie zbiegli w lasy. Tymczasem mocny oddział Ypsylante go wyruszył na d. 14. do Rymnik, i począł tamże sypać szanice. Słychać, że sam Ypsylanty przybył z tym korpusem do Rymnika i opuścił dotychczasowe stanowisko pod Targowiste. Z resztą góry, aż do granic Austriackich napelnione są zbiegami Grekami, nie mającymi ochoty mierzyć się z Turkami.

Z Bukarestu odebrano wiadomości z d. 12., podług których przybyły tamże ku powszechnej radości tegoż samego dnia Kajmakan Postelnik Negri, wystął gońca do Bojarów bawiających w Kronstadzie, uwiadomiac ich o swoim przybyciu i wzywając, aby powrócili do Bukarestu.

Hetman Vogorides, mianowany Kajmakanem, wyjechał z Sylistryi do Jass. Nie wiadomo jeszcze nic o mianowaniu Xięcia Multańskiego. Wojsko Tureckie nadejść ma do Argisz do d. 14., takim sposobem tak zostaną ścisnieni Grecy, że trudno im będzie znaleźć drogi do ucieczki. Słychać, że Kaminnar Sawa złączyć się miał z wojskiem Tu-

reckiem i osadził Braza, przez co przywrócony znowu został związek przez wąwozy Temeserskie.

Ostawiony dowódca Teodor Włademiresko, który, iak nie dawno doniesliśmy, napadnięty z rozkazu Ypsylante go i iak niewolnik zaprowadzony do Tergowiste, skazany na śmierć przez Sąd doraźny w d. 7. z. m. został stracony.

Z nad granic Multan d. 1. Lipca. — Na koniec osadzili Turcy Stolicę Multan; zaszło to na d. 26. z. m. Ochotnicy będący w Jassach opuścili już pierwsze miasto.

Siłę korpusu Tureckiego, który wszedł do Jass podają na 6,000 ludzi, z tych postanowiono zaraz oddział, aby uderzył i zniszczył korpus Kantakuzena w umocnionem przez niego stanowisku pod Stinka.

Grecy mieli dać dzielny odpór, i Turkom dopiero po stracie 500 ludzi udać się miało rozproszyć korpus Kantakuzyna, z którego legło 300 ludzi na placu.

Po tej klęsce dowódca Greków raniony, ratować się miał ucieczką z kilkoma najbliższymi otaczającymi przez Prut.

Nie mamy jeszcze bliższych szczegółów tej potyczki. Jedni podają siłę Turków przy uderzeniu na Greków pod Stinka na 5,000, drudzy na 1,500 ludzi, tyle pewna, że odnieśli zwycięstwo.

Bojary Bukszaneskul i Sandar Gri gorasz schwytani i ścięci w Jassach po wniśczeniu Turków, padli pierwszą ofiarą ich wściekłości; obadwa dopuścili się piastowania urzędów podczas stanu rewolucyjnego w Multanach, i po opuszczeniu Jass przez ochotników pozostali w tem mieście.

W Bottuszanych zamówiono leże na 5,000 Turków, którzy wczorayszego dnia już tamże nadejść mieli.

Niezmierny jest nacisk mieszkańców Multańskich, którzy szukają schronienia w Państwach Austriackich; a przez zaprowadzenie względem Multan to duiowej kwarantanny, większa część musi przepędzać ten czas pod gołym niebem, dopoki sobie nie będzie mogła chat wybudować.

Sprostowanie omyłki pióra:
 W N. 149/74. gazety naszej na stronie 6. dzielnicy 2giej w wierszu 24. zamiast: Stinita czytać: Stinka, w wierszu 27. zamiast: z Besarabii czytać: z Wołoszczyzny.